

Redaksjonelt

Det var julaften, og professor Andersen hadde et juletre i sin stue. Han stirret på det. Det må jeg si tenkte han. Ja det må jeg sannelig si. [...] Merkelig hvor djupt det sitter tenkte han, og så helt uten ironi da, la han til og ristet på hodet (Solstad 1996).

Julen er en tid for forventning. Julens årvisse kalendariske tilbakekomst strukturerer tilværelsen for enkeltindividet, nærmest uavhengig av om man deltar i høytidsfeiring eller ei. Gjentakelsen gir en forutsigbarhet som i seg selv fremmer forventninger. Til tross for at julehøytiden tradisjonelt har vært og langt på vei fortsatt er en familiehøytid, fremmer den en opplevelse av samtidighet med et større kollektiv. Sagt på en annen måte skaper *konteksten av jul* en form for seremonielt og emosjonelt fellesskap på tvers av kategorier som slekt og nasjonalitet. Julen er også en tid for nostalgi. Fortellinger om barndommens jul kan være sterkt normative, det vil si de «formidler at det finnes en egentlig jul, en norm for hvordan julen er og bør være» (Eriksen 2005:4f). Samtidig kan julefeiring sees som en arena der det *forhandles* om viktige kulturelle verdier. Studier av denne årshøytiden kan derfor være et inntak til å forstå så vel forventninger som formeninger av normativ art knyttet til denne kulturelle praksis (Löfgren 1993). Med Gerd Bauman kan man også forstå høytidsfeiringen som *negotiating relationships with others* – som en arena der det pågår relasjonsforhandlinger (Bauman 1992).

I takt med tidens gang vil også en kulturell praksis som julefeiring være gjentatt for endring og innovasjoner. Skal vi nå drømme om en grønn jul? Mer nøkternt formulert – hvorfor er misteltein blitt introdusert som vintergrønt i norske hus, og hvor vanlig er det å pakke ut et juletre i plast fremfor å trekke en dansk edelgran inn i stua? Før spiste folk ribbe eller pinnekjøtt, nå spiser de minst sju slag kjøtt i desember og serverer kanskje dessuten en nøttestek til familiens veganer. Julen handler om kulturell kontinuitet og endring både materielt og spiritielt, og dette ønsket vi vitenskapelige artikler om!

Det er ikke alltid man får alt man ønsker seg til jul. Når Astow Ericsen (tekst) og Otto Nielsen (melodi) lanserte låta *Julekveld i skogen* var det etter sigende fordi de var irritert på at alt ble gitt prefikset jul i desember og at hele høytiden var så voldsomt sentimental. Sangen skulle være en parodi som oppsummerte alle de andre julesangene. Ironisk nok, er den i dag blitt et tradisjonelt innslag på mange julespillelister. For å si det med d’herrer Astow og Nielsen; «... det ble jul a-lli-ke-vel»:

Dette nummeret er et resultat av ovennevnte invitasjon og til tross for at det ikke resulterte i ‘syv slag’ (artikler) er vi glade for alle disse fire juleartiklene, skrevet av ansatte ved Stiftelsen Norsk Folke-museum, institusjonen som gjerne er førstevalget også når journalister i julehumør kappes om å få eksperter i tale. Rekkefølgen på tekstene følger kildematerialets egen kalender og julelogikk. Ida Tolgensbakk åpner med *Inn i vårt mørke*

hus. Om da Luciafeiringen kom til Norge, en artikkel som utforsker hvordan introduksjonen, spredningen og til slutt tradisjonaliseringen av Lucia-feiringen tok form. Det empiriske grunnlagsmateriale gir innsikt i motviljen og forvirringen, men også ressurssterkheten og entusiasmen til allmennheten overfor en tradisjon under etablering.

I artikkelen *God jul og mye flesk. Da julebordet ble moderne* diskuterer Unni Tandberg det kommersielle julebordets inntog, som var tilgjengelig i byrestauranter og hoteller, inspirert av tilsvarende tilbud i Sverige. Tilberedningen og presentasjonen av svinekjøtt og julegrisen var en viktig del av julematen, både i teori og praksis. Gjennom å undersøke matpublikasjoner, fotografier og tekster om julemat fra perioden 1921 til 1959, viser artikkelen hvordan julematkulturen i Norge utvidet og forandret seg i denne tiden.

Marie Fongaard Seim gjør et dypdykk i motivet *Ungkarens julaften* i en serie iscenesatte sjangerfotografier av den norske fotografen Anders Beer Wilse (1865–1949), rettet mot et nytt kommersielt marked fra 1900-tallets første tiår. Artikkelen diskuterer hvordan bildene kan sees som en del av en bredere tradisjon av ungkarsrepresentasjoner i litteratur, illustrasjoner og poesi relatert til jul både i Norge og i utlandet.

I *Juletreffesten. Etablering av ein skikk* tar Bjørn Sverre Hol Haugen for seg etableringsfasen til det vi nå ser som en velkjent skikk, men som utviklet seg i løpet av andre halvdel av 1800-tallet. Ved å gå tilbake i tid og undersøke konteksten og aktørene, hvordan de talte og skrev om denne nyheten, inviterer forfatteren til en begrepsdiskusjon til nytte også for andre kulturhistoriske undersøkelser.

Julen markerer også at året er på hell. Fra 2024 fornyes redaksjonen og jeg benytter anledningen til å *takke av og takke for* redaksjonssekretær Hannah Kristine Lunde og redaksjonsmedlem Audun Kjus for deres store innsats for Tidsskrift for kulturforskning gjennom de siste fire år, – inklusive dette julenummer! Disse to kloke kulturforskere har med sitt faglige driv og tålmodighet bidratt betydelig til at vi i fellesskap har fått ut to numre av TfK hvert eneste år. Å drive et kulturvitenskapelig tidsskrift er noe vi alle gjør på frivillig basis, på fritiden, hvilket fordrer en gjeng tidsoptimister med en ekstra giv, investert i kulturforskningens mangfoldige kunnskapsproduksjon. Takk for laget!

Med ønsker om gledelig jul og god lesning,
Line Esborg
Redaktør

Referanser

- Bauman 1992. Ritual implicates Others; rereading Durkheim in a plural society. I: Coppet, D. *Understanding Rituals*. London, Routledge.
- Eriksen, Anne 2005. O jul med din Glæde. Fortellinger om julen og det gode barnedomshjemmet. I: Ingrid Markussen & Kari Telste (red.) *Bilder av den gode oppveksten gjennom 1900-tallet*, 2005. Oslo, Novus forlag, s.162–179.
- Eriksen, Astow og Otto Nielsen 1963. *Julekveld i skogen*.
- Löfgren, Orvar 1993. The great christmas quarrel and other swedish traditions. I: Daniel Miller (ed.) *Unwrapping christmas*. Oxford, Clarendon Press.
- Solstad, Dag 1996. *Professor Andersens natt*. Oslo, Oktober Forlag.